

TEELT- EN KLIMAATOMSTANDIGHEDEN WINTERGRANEN 2019-2020

D. Wittouck ¹, W. Odeurs ² en G. Haesaert ³

De hele maand **september** kende wisselvallige temperaturen, variërend te Ukkel tussen 6,4°C en 27,1°C. Uiteindelijk lagen de gemiddelde temperaturen zeer dicht bij de normale waarden. Er werden twaalf lentedagen (maximumtemperatuur minstens 20°C) waargenomen, waaronder twee zomerdagen (maximumtemperatuur minstens 25°C). De gemiddelde regionale neerslaghoeveelheden lagen bijna overal in het land onder de normale waarden. Het overgrote deel van de neerslag viel tijdens de laatste tien dagen van de maand. Het nat einde van september voorkwam een nieuwe veel te droge maand. De maand begon relatief zonnig, doch eindigde (vanaf de 24ste) met amper zon. Finaal eindigde de eerste herfstmaand nat en somber. (Bron: KMI Ukkel)

De zaai van de wintergranen verliep door regelmatige en vaak overvloedige neerslag vanaf de laatste tien dagen van september zeer moeizaam en zeer gespreid, en werd om diezelfde reden ook vaak onderbroken.

Naar gelang de regio, weers- en veldomstandigheden begon de zaai van de wintergerst de laatste week van september uitlopend tot eind oktober. Doch voor de percelen die na eind oktober nog niet konden ingezaaid worden, waren er landbouwers die opteerden voor wintertarwe in plaats van wintergerst.

Oktober was een warme, natte en zeer sombere herfstmaand.

De maand begon en eindigde kouder dan gemiddeld. Er werden twee lentedagen (maximumtemperatuur minstens 20°C) waargenomen. De eerste twee decaden waren natter dan normaal. (Bron: KMI Ukkel)

Het natte weer maakte zaaien zeer moeilijk. De laatste decade was droger dan normaal, en vanaf het laatste weekend van oktober hield het zelfs een kleine week op met regenen tot eind oktober. In die periode werd er volop gezaaid waar de omstandigheden het toelieten, zowel wintertarwe maar ook wintergerst waar het niet eerder mogelijk was.

De maand **november** startte opnieuw met regen waardoor de zaai andermaal onderbroken werd. Er waren grote regionale verschillen op het vlak van neerslaghoeveelheid. De neerslag viel vooral in de eerste helft van november en rond 27-28 november, en dit telkens met lokaal veel neerslag (Bron: KMI Ukkel). Hierdoor kon de zaai van de wintertarwe pas hernemen vanaf de derde decade. In bepaalde regio's kon toen zelfs nog maar de eerste wintertarwe gezaaid worden.

Op het vlak van temperatuur, begon en eindigde de maand warmer dan gemiddeld (behalve op de 30ste), doch finaal werden er iets lagere gemiddelde temperaturen genoteerd dan normaal. Tevens was het een zonnigere maand dan gemiddeld. (Bron: KMI Ukkel)

De **herfst** (september, oktober en november) was net iets warmer dan gemiddeld, met november dat net iets frisser was. Ook was de herfst net iets droger dan gemiddeld, met in oktober meer neerslag dan normaal. Van 24 september tot en met 21 oktober was de zon amper te zien. De rest van de tijd scheen de zon soms zeer overvloedig. Hierdoor was de zonnenschijnduur finaal vrij normaal. (Bron: KMI Ukkel)

De maand **december** was een relatief warme maand.

De eerste vijf dagen waren vorstdagen (minimumtemperatuur lager dan 0°C). Daarna werd het warmer en tot en met de 27ste bleven de gemiddelde waarden boven de normalen. De laatste dagen schommelden de gemiddelden rond de normale waarden, waaronder één vorstdag. December was ook zonniger dan gemiddeld. Tenslotte lagen de gemiddelde regionale neerslaghoeveelheden bijna overal in het land boven de normalen. (Bron: KMI Ukkel)

Begin december werd er in onder meer de kustpolder van de gelegenheid gebruik gemaakt om nogal wat wintertarwe te zaaien op de vorst.

---

¹ Inagro vzw, afdeling Akkerbouw, Rumbeke-Beitem

² Bodemkundige Dienst van België vzw, Leuven-Heverlee

³ Universiteit Gent, faculteit Bio-ingenieurswetenschappen, vakgroep plant en gewas, Gent

Door het natte najaar kon op nogal wat percelen wintergerst en wintertarwe geen onkruidbestrijding uitgevoerd worden.

Januari tekende zachte temperaturen op.

De maand startte met één vorstdag (minimumtemperatuur lager dan 0°C). Vervolgens lagen de gemiddelde temperaturen van de 2de tot en met de 18de soms ver boven de normale waarden. Daarna werd het even iets kouder (met vijf vorstdagen) en vanaf de 26ste bleven de gemiddelden opnieuw boven de normale waarden liggen. Wat de zonneschijnduur betreft, lag deze zeer dicht bij de normale waarde. Tenslotte viel er in heel het land minder neerslag dan normaal. (Bron: KMI Ukkel)

De maand **februari** was warm en zeer onstuimig.

In heel het land was het minstens 2°C warmer dan gemiddeld, met de hoogste temperatuur op de 16de (16,6°C te Ukkel). Enkel op de 6de (tevens een vorstdag) en tegen het einde van de maand (met één vorstdag) lagen de waarden net onder de normalen. In heel het land viel er meer neerslag dan gemiddeld (ver boven de normale waarden).

Februari was tevens relatief somber. Het was ook een zeer onstuimige maand waarbij er op vijf dagen windstoten gemeten werden van minstens 100 km/u. Deze windsnelheden konden ook lokaal bereikt worden tijdens de onweders. Er werd immers een record geregistreerd van maar liefst dertien onweersdagen. (Bron: KMI Ukkel)

De **winter** (december, januari en februari) was warm.

Meteen bevindt deze winter zich op de derde plaats van warmste winters in Ukkel. De gemiddelde regionale neerslaghoeveelheden lagen overal in het land boven de normale waarden. Januari was droger dan gemiddeld, terwijl er vooral in februari meer neerslag viel dan normaal. De winter telde slechts twee sneeuwdagen. Enkel in de laatste dagen van de winter waren er sporen van de eerste sneeuw te zien te Ukkel. Tenslotte was het een iets sombere winter, met december iets zonniger en februari duidelijk somberder dan gemiddeld. (Bron: KMI Ukkel)

De zachte winter zorgde ervoor dat de wintergranen de hele winter onafgebroken konden doorgroeien. Het uitblijven van de vorst in de winter was niet bevorderlijk voor de bodemstructuur. Structuurproblemen zorgden ervoor dat de wortelontwikkeling en de uitstoeling van de wintergranen niet altijd optimaal verliepen.

Uit de resultaten van de voorjaarsbemonsteringen kwam tot uiting dat de totale bemestingsadviezen voor tarwe in het voorjaar gemiddeld op een gelijkaardig niveau lagen als 2019, maar wel duidelijk lager in vergelijking met 2017 en 2018. Er waren iets minder percelen met extreem lage bemestingsadviezen omdat de nitraatresidu's in 2019 iets minder hoog waren in vergelijking met het najaar 2018. (Bron: Bodemkundige Dienst van België)

Maart was een zonnige maand.

Op enkele dagen na lag de gemiddelde temperatuur in Ukkel tot de 19de boven de normale waarden. Op de 11de werd de hoogste minimumtemperatuur ooit voor de eerste helft van maart gemeten, namelijk 11,3°C. Vanaf de 20ste werd het echter een stuk kouder met vier vorstdagen (minimumtemperatuur lager dan 0°C), enkel de 27ste en 28ste waren iets warmere dagen. Zodoende eindigde de eerste lentemaand koud. Hierdoor stagneerde de groei van de wintergranen tijdelijk.

Het voorjaar kende een natte start. De regenachtige periode die begon in februari hield nog een tijdje aan. Maart begon nat. Tijdens de eerste dertien dagen viel er meer neerslag dan het gemiddelde van de ganse maand. West-Vlaanderen, en vooral de kuststreek, kreeg de meeste regen (50% meer dan normaal). Na de 13de viel er praktisch geen neerslag meer. De gemiddelde regionale neerslaghoeveelheden lagen bijna overal in het land boven de normalen. (Bron: KMI Ukkel)

Eind maart verkeerde de tijdig gezaaide wintergerst in het stadium oprichten. De vroege rassen wintertarwe bevonden zich in het stadium begin oprichten, de overige rassen in het stadium volle uitstoeling.

Niet alle wintergerst en wintertarwe kon in het najaar ingezaaid worden. Voor deze percelen werd er overwogen om in het voorjaar zomergranen of andere teelten in te zaaien. Volgens Fegra bedroeg de geschatte areaaltoename zomergranen zo'n 50% (tot bijna 6.000 ha), met veruit de

grootste toename in Vlaanderen (Bron: persbericht Fegra 4 september 2020 "Evaluatie Belgische oogst van strogranen 2020").

De maand **april** was zeer warm, zeer droog en zeer zonnig.

April startte met twee vorstdagen (minimumtemperatuur lager dan 0°C), doch het grootste deel van de maand lagen de dagelijkse temperaturen boven de normale waarden. De opvallendste periode liep van 5 tot en met 12 april. Toen waren er maar liefst acht achtereenvolgende lentedagen (elke dag minstens 20°C), een record zo vroeg op het jaar. Uiteindelijk telde april veertien lentedagen. We kregen groeizaam weer.

Het bleef nagenoeg droog tussen 13 maart en 28 april, waarna een nat staartje. De laatste drie dagen van de maand zorgden er namelijk voor dat april 2020 niet in de top tien van droogste aprilmaanden eindigde. (Bron: KMI Ukkel)

Eind tweede decade van april waren er grote variaties in gewasstadium tussen de percelen wintergerst. Zo waren er al velden waar de baarden zichtbaar werden, terwijl andere percelen nog maar net het tweede knoopstadium voorbij waren (Bron: Boer & Tuinder 23 april 2020). Op percelen waar twee fungicidebehandelingen uitgevoerd werden, was op sommige percelen het interval tussen de twee behandelingen korter dan normaal door de snelle gewasontwikkeling. Eind april kwamen de meeste percelen wintergerst in het baardenstadium.

Mei was uiterst droog.

De hele maand schommelde de gemiddelde temperatuur rond de normale waarde. Er waren koude nachten. Hierdoor lagen de minimumtemperaturen echter vaak onder de normale waarde. Er werden zestien lentedagen (maximumtemperatuur minstens 20°C) en een eerste zomerdag (maximumtemperatuur minstens 25°C) genoteerd. Er viel amper neerslag, het was de tweede droogste meimaand sinds 1833. Het was ook zeer zonnig. (Bron: KMI Ukkel)

Kort voor half mei kwam bij de vroegste rassen wintertarwe de aar reeds tevoorschijn.

Tegen het einde van mei begon de wintergerst te vergelen. Eind mei stond de wintertarwe algemeen in aar.

De **lente** (maart, april en mei) was zeer droog en vooral zonnig.

De gemiddelde temperatuur lag iets hoger dan normaal. De lente begon zeer nat (eerste dertien dagen van maart), daarna viel er amper nog neerslag te bespeuren. Alle drie de lentemaanden waren veel zonniger dan gemiddeld, al sprong vooral april eruit. Een nieuw absoluut record voor de zonneschijnduur werd genoteerd. (Bron: KMI Ukkel)

Nooit eerder was het zo vroeg op het jaar al zo droog (Bron: Agrometeorologische Berichten 26 juni 2020).

De eerste drie dagen van **juni** waren warmer dan gemiddeld. Vervolgens kwam er een frisse periode van 4 tot en met 10 juni. Vanaf 23 juni was er een gevoelige stijging van de temperatuur, met enkele dagen boven 30°C. Vanaf 26 juni nam de temperatuur opnieuw af. Finaal was juni iets warmer dan gemiddeld. Er viel iets minder neerslag dan normaal. De grootste neerslaghoeveelheid viel op 17 juni, tijdens zeer lokale onweders. Tenslotte was juni een zonnige maand. (Bron: naar KMI Ukkel)

Vanaf de tweede week van juni begonnen de plaatsen met structuurproblemen zich af te tekenen in de wintertarwe. Plaatselijk felle onweersbuien met grote neerslaghoeveelheden op 17 juni veroorzaakten legering in de wintergerst.

Door de gevoelige stijging van de temperatuur in de laatste week van juni, met temperaturen boven 30°C, begon de wintertarwe op nogal wat percelen snel te vergelen vanaf 25 juni. Tevens vertoonden deze percelen het samenvouwen van de bladeren. In diezelfde week begon de oogst van de wintergerst. Doch de start was van korte duur, vermits regen vanaf 26 juni de oogst onderbrak.

Het grootste deel van de maand **juli** lagen de temperaturen in Ukkel onder de normale waarden. Pas op 23 juli kwam de eerste zomerdag met 25,5°C. De laatste dag van de maand was zelfs tropisch warm met 36,5°C. Uiteindelijk was juli een relatief frisse maand met een normale zonnenschijnduur. Tenslotte viel er overal in het land minder neerslag dan gemiddeld. (Bron: KMI Ukkel)

In de loop van de eerste tien dagen van juli viel er nu en dan wat regen, wat de oogst van de wintergerst bemoeilijkte. Het was pas vanaf het tweede weekend van juli dat de oogst van de wintergerst volop kon verdergezet worden. Rond half juli viel er gedurende een tweetal dagen opnieuw wat regen.

Tijdens het derde weekend van juli werd vervolgens de eerste wintertarwe geoogst, met name de vroegst rijpe percelen. In het vierde weekend van juli viel er lokaal opnieuw nu en dan wat neerslag, waardoor de oogst van de wintertarwe heel tijdelijk onderbroken werd. In de laatste week van juli bleef het droog en werd er volop geoogst. Hierdoor kon in het binnenland de oogst van de wintertarwe afgerond worden, op enkele uitzonderingen na.

In **augustus** werd een intense hittegolf opgetekend.

Het was een zeer warme maand, de tweede warmste sinds het begin van de waarnemingen. Van 5 tot en met 16 augustus daalde de maximumtemperatuur niet onder 25°C in Ukkel. Bovendien werd in deze periode een acht dagen durende intense hittegolf (maximumtemperatuur boven 30°C) geregistreerd van de zesde tot en met dertiende. Op de achtste werd de hoogste temperatuur gemeten (35,9°C te Ukkel).

Er viel minder neerslag dan gemiddeld, de grootste hoeveelheid viel op de dertiende en de zestiende tijdens lokaal zware onweders met wateroverlast als gevolg. Tenslotte was het net iets zonniger dan gemiddeld. (Bron: KMI Ukkel)

In de eerste week van augustus eindigde de oogst van de wintertarwe in de kustregio.

De **zomer** (juni, juli en augustus) kan bestempeld worden als droog en warm.

De zomer kende nochtans een frisse start van 4 tot en met 10 juni, doch juni was uiteindelijk toch nog 1,3°C warmer dan gemiddeld. Juli was daarentegen een relatief frisse maand met een uitschieter op 31 juli (36,5°C). De zeer warme maand augustus zorgde uiteindelijk voor een plaats in de top 10 van warmste zomers. Bovendien viel er elke maand minder neerslag dan gemiddeld; enkel op 17 juni, 13 en 16 augustus vielen er lokaal neerslaghoeveelheden van minstens 40 mm. Tenslotte was de zomer net iets zonniger dan gemiddeld. (Bron: KMI Ukkel)

De graanopbrengsten waren gemiddeld ten opzichte van het vijfjarig gemiddelde, en beduidend lager dan die van 2019 (dat een zeer goed jaar was). Er was wel een grote tot zeer grote heterogeniteit, afhankelijk van de regio. Tevens werd een zeer goed Hagberg-getal en hectolitergewicht bekomen, en een goede kwaliteit, zonder gevaar voor mycotoxine-contaminatie. (Bron: [persbericht Fegra 4 september 2020 "Evaluatie Belgische oogst van strogranen 2020"](#))

Bladluisdruk wintergranen LCG-waarnemingsnetwerk najaar 2019-voorjaar 2020

Het **najaar 2019** startte (net zoals de vorige twee jaren 2018 en 2017) met een reeds belangrijke tot zeer hoge aantastingsgraad van bladluizen, en noodzaakte tot alertheid gedurende het ganse najaar:

- 21-22 oktober 2019: reeds belangrijke tot zeer hoge aantastingen
- 28-29 oktober 2019: sterke uitbreiding, tot zeer hoge aantastingen
- 4-5 november 2019: lichte uitbreiding, tot zeer hoge aantastingen
- 12-13 november 2019: geen verdere uitbreiding maar te hoge aantastingen voor de winter
- 18-20 november 2019: verminderde maar gemiddeld hoge druk bij het ingaan van de winter

De zachte winter deed de bladluizen overleven. Bij de waarnemingen in het **voorjaar 2020** tussen 17 en 23 maart werden nog steeds verspreid bladluizen waargenomen.

Ziekte- en insectendruk wintertarwe LCG-waarnemingsnetwerk april-juni 2020

Gele roest was reeds vroeg aanwezig te Koksijde in de kustpolder. Half april waren daar reeds kleine haardjes aanwezig bij vooral de gevoeligste rassen.

Naast verschillen in rasgevoeligheid waren er tevens grote verschillen in gele roestdruk naargelang de regio én het perceel. Alertheid was dit seizoen nodig voor de echt gevoelige rassen vanaf het vroege voorjaar. Tot en met de laatste waarnemingen op 24 juni werd vastgesteld dat gele roest nog steeds uitbreiding nam op onbehandeld gewas, en dit voornamelijk op de gevoeligste rassen.

De eerste **bruine roest** werd in het LCG-waarnemingsnetwerk vastgesteld bij de waarnemingen op 11-12 mei. Vervolgens breidde bruine roest in de daarop volgende weken verder uit. De uitbreiding was het grootst in de tweede helft van juni, vooral naar de laatste week toe. Maar tot een ware explosie van bruine roest is het globaal niet gekomen.

De aanhoudend droge weersomstandigheden in het voorjaar waren niet bevorderlijk voor **bladvlekkenziekte**. Globaal bleef de druk beperkt tot en met de laatste waarnemingen op 24 juni.

Aarfusarium bleef nagenoeg afwezig.

Situatie bladluisdruk

- 25-26 mei 2020: bladluizen op 20 van de 25 percelen, hetzij 80% van de percelen. Gemiddeld was 6% van de halmen bezet met minstens één bladluis, variërend naar gelang het perceel van 2,5% tot 33%. Schadedrempel werd bereikt bij 1 perceel.
- 2-3 juni 2020: bladluizen op 21 van de 23 percelen, hetzij 91% van de percelen. Gemiddeld was 8% van de halmen bezet met minstens één bladluis, variërend naar gelang het perceel van 2,5% tot 35%. Schadedrempel werd bereikt bij 4 percelen.
- 8-9 juni 2020: bladluizen op 78% van de percelen. Gemiddeld was 7% van de halmen bezet met minstens één bladluis, variërend naar gelang het perceel van 2,5% tot 40%. Schadedrempel werd bereikt bij 3 percelen.

Tenslotte waren de zeer droge weersomstandigheden bevorderlijk voor het optreden van het **graanhaantje**. Op enkele locaties van het LCG-waarnemingsnetwerk was bij het begin van de derde week van juni de schadedrempel reeds overschreden.

Het volledig overzicht van de ziekte- en insectendruk (april-juni) in wintertarwe in 2020, wordt weergegeven in het artikel "Ziektebestrijding wintertarwe".